

**ZAŁĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SESJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

Tablica 1: Wzorzec

Problem	Aktualna skala problemów (0-5)		Tendencja zmian	
Hałas	4		↔	
Zanieczyszczenie wód powierzchniowych	3		⊕	
Zagrożenie zasobów wód podziemnych	2		↔	
Przestrzeń przyrodnicza i bioróżnorodność	2		↔ (lub Y) ?	
Obciążenie środowiska odpadami, w tym przemysłowymi i zagrożenie degradacją powierzchni ziemi	2		↔	
Powietrze atmosferyczne	2		⊕	
Promieniowanie elektromagnetyczne	1		—	
Zanieczyszczenie gleb	1		⊕	
Niedostatki świadomości ekologicznej społeczności miasta	1		⊕	

Objaśnienia:

Skala: 0 – sytuacja bardzo dobra, problem nie istnieje; 5 – sytuacja bardzo zła

Tendencje zmian:

⊕ - pozytywne zmiany

Y - negatywne zmiany

↔ brak wyraźnych zmian

— brak wystarczających danych dla określenia tendencji

Tablica 2A: Statystyka odpowiedzi

Problem	Aktualna skala problemów							Tendencja zmian			
	0	1	2	3	4	5	b.o.	⊕	↔	Y	—
Hałas			1	6	14	13	1	4	16	12	3
Zanieczyszczenie wód powierzchniowych		2	3	13	16	1		13	15	3	4
Zagrożenie zasobów wód podziemnych	1	3	7	13	6		5	4	17	4	10
Przestrzeń przyrodnicza i bioróżnorodność		2	11	10	6	2	4	5	9	14	7
Obciążenie środowiska odpadami, w tym przemysłowymi i zagrożenie degradacją powierzchni ziemi		1	7	16	7	3	1	7	18	6	4
Powietrze atmosferyczne		3	8	16	6	1	1	23	3	3	6
Promieniowanie elektromagnetyczne	4	9	6	7	1	2	6		5	9	21
Zanieczyszczenie gleb	1	6	9	12	5		2	9	15	5	6
Niedostatki świadomości ekologicznej społeczności miasta		6	8	10	9		2	15	13	1	6

**ZAŁĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SESJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

Tablica 2B: Statystyka odpowiedzi (w procentach)

Problem	Aktualna skala problemów							Tendencja zmian			
	0	1	2	3	4	5	b.o.	⊕	↔	Ÿ	—
Hałas	0	0	2,9	17,1	40,0	37,1	2,9	11,4	45,7	34,3	8,6
Zanieczyszczenie wód powierzchniowych	0	5,7	8,6	37,1	45,7	2,9	0	37,1	42,9	8,6	11,4
Zagrożenie zasobów wód podziemnych	2,9	8,6	20,0	37,1	17,1	0	14,3	11,4	48,6	11,4	28,6
Przestrzeń przyrodnicza i bioróżnorodność	0	5,7	31,4	28,6	17,1	5,7	11,5	14,3	25,7	40,0	20,0
Obciążenie środowiska odpadami, w tym przemysłowymi i zagrożenie degradacją powierzchni ziemi	0	2,9	20,0	45,7	20,0	8,6	2,9	20,0	51,5	17,1	11,4
Powietrze atmosferyczne	0	8,6	22,9	45,7	17,1	2,9	2,9	65,7	8,6	8,6	17,1
Promieniowanie elektromagnetyczne	11,5	25,7	17,1	20,0	2,9	5,7	17,1	0	14,3	25,7	60,0
Zanieczyszczenie gleb	2,9	17,1	25,7	34,3	14,3	0	5,7	25,7	42,9	14,3	17,1
Niedostatki świadomości ekologicznej społeczności miasta	0	17,1	22,9	28,6	25,7	0	5,7	42,9	37,1	2,9	17,1

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBEK
SESIJ WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

Problem: Hałas
1. Przejazd samochodami o dużym tonażu (zwłaszcza w godzinach nocnych).
2. Na drogach ruchliwych wielokrotnie brak chodników i wydzielonych ścieżek rowerowych (bezpieczeństwo).
3. Prowadzenie nowych inwestycji mieszkaniowych blisko ciągów komunikacyjnych – bez ochron akustycznych.
4. Brak ekranów akustycznych (pętle, dworce, zajezdnie komunikacyjne).
5. Eksport hałasu do gmin sąsiednich – konieczność współpracy międzygminnej (np. przejazd kolejowy ul. Grunwaldzka i dalej ul. Wołczyńska).
6. Generowanie ruchu pojazdów w I strefie komunikacyjnej w związku z rozbudową infrastruktury handlowej.
7. Burzliwy rozwój gastronomii w ścisłym centrum miasta i obsługiwany przez nią ruch turystyczny (szczególnie w okresie letnim) powoduje „transmisję” hałasu do leżących w ich pobliżu miejsc zamieszkania.
8. Wzrost natężenia ruchu na trasach tranzytowych z osiedli do centrum miasta, zbyt wysoka prędkość ruchu pojazdów.
9. Transport kołowy jako źródło hałasu (trasa katowicka, ul. Lechicka Serbska). Konieczna budowa obwodnicy i dalsze ograniczenie ruchu kołowego w centrum.
10. Likwidacja wielu uciążliwych zakładów przemysłowych – eliminacja uciążliwego hałasu.
11. Wzrost liczby pojazdów osobowych i ciężarowych przy jednoczesnym nie zawsze dobrym ich stanie technicznym i dużym stopniu niesprawności. Dotyczy to również taboru autobusowego (MPK, KSK i PKS, prywatni przewoźnicy).
12. Zła lokalizacja lotniska Ławica. Pas nalotu do lądowania przebiega nad centrum Poznania. Zwiększanie się ruchu lotniczego.
13. Brak dróg tranzytowych wokół Poznania. Zwiększanie się natężenia ruchu kołowego tranzytowego przebiegającego przez dzielnice zamieszkałe.
14. Transport samochodowy jest główną przyczyną hałasu w mieście. Lokalizowanie supermarketów poza obszarami zamieszkałymi.
15. Brak ekranów akustycznych przy trasach o dużym natężeniu ruchu.
16. Brak mapy akustycznej Poznania.
17. Protesty mieszkańców (nieuzasadnione) przy próbach realizacji ekranów akustycznych (np. ul. Warszawska).
18. Niezadowolający stan techniczny dróg, torowisk i taboru tramwajowego - przy dużym natężeniu ruchu pojazdów.
19. Brak obwodnic wyprowadzających tranzyt poza miasto.
20. W kilku miejscach trakcja tramwajowa zlokalizowana jest w zbyt bliskiej odległości od budynków mieszkalnych (ul. Strzelecka, Winogrady, Ogrody).
21. Przeszrzały tabor transportu szynowego.
22. Drogi nadmiernie obciążone ciężkimi pojazdami (np. ul. Lechicka). Osiedle przy tej ulicy szczególnie narażone na hałas i zatrucie spalinami.
23. Brak płynności ruchu pojazdów (częste zatrzymywanie się) np. ul. Lechicka.
24. Brak koncepcji skutecznego rozwiązania problemów komunikacyjnych.
25. Utrzymuje się wysoki poziom hałasu w centrum wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych (ul. Lechicka, Trasa Tranzytowa, Hetmańska).
26. Postulat budowy rond dających większą płynność ruchu.
27. Stare linie tramwajowe źródłem nadmiernego hałasu (ul. Strzelecka, Dąbrowskiego, Winogrady).
28. Brak skutecznego ograniczenia ruchu kołowego w centrum miasta (strefy parkowania nie zawsze rozwiązują problem).
29. Uciążliwość prac budowlanych – brak ekranów (np. budowa w obrębie nowej autostrady).
30. Ogromna uciążliwość spowodowana wylotami samolotów wojskowych z lotniska Krzesiny pod Dębem Luboniem.
31. Zbyt mała odległość tras szybkiego ruchu od budynków mieszkalnych. Brak pasów zieleni wyłumiających hałas.
32. Duży hałas komunikacyjny: ul. Św. Marcina, Hetmańska, Solna, Serbska, Jana Pawła II, Zamenhoffa.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

33. Zmniejszyć ilość samochodów w mieście poprzez preferowanie komunikacji zbiorowej. Komunikację tramwajową powiązać z komunikacją kolejową węzła poznańskiego (dogodny dojazd z osiedli podmiejskich środkami transportu [publicznego]).
34. Trzy źródła: pierwsze – hałas drogowy wynikający z intensywnego tranzytu przez tereny mieszkalne. Brak możliwości sprawnego przejazdu przez miasto. Po drugie – komunikacja miejska. Wyeksploatowany tabor komunikacyjny powodujący emisję nadmiernego hałasu. Po trzecie – hałas kolejowy spowodowany złym stanem nawierzchni i taboru.
35. Zwiększający się hałas w okolicach lotniska Ławica. Szczególnie uciążliwy hałas przy starcie i lądowaniu samolotów.
36. Szczególnie uciążliwy hałas komunikacyjny w okolicach: ul. Majakowskiego, Trasa Katowicka.
37. Brak ekranów akustycznych, brak obwodnic.
38. Błędne projektowanie ulic (tunele akustyczne).
39. Zwiększanie się hałasu komunikacyjnego. Brak wyraźnych zmian na lepsze.
40. Uciążliwy hałas komunikacyjny Śródmieścia: ul. Głogowska, Roosevelta, Hetmańska, 28 czerwca 1956.
41. Lokalizacja uciążliwości: Rondo Rataje.
42. Brak ekranów przy drogach wylotowych z miasta: trasa A2 i 1. W centrum miasta ul. Solna.
43. Nadmierny hałas lotniczy w pobliżu lotnisk Ławica i Krzesiny: ul. Bukowska, Szamotulska, Bułgarska, Polska.
44. Bardzo duży ruch samochodów ciężkich: ul. Niestachowska, Żeromskiego, Głogowska, Bukowska.

Problem: Zanieczyszczenie wód powierzchniowych:
1. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci. Wspólna kontrola instytucjonalna i społeczna.
2. Nieszczelne stare szamba źródłem zanieczyszczeń. Brak paszportyzacji, ewidencji stanu zbiorników bezodpływowych.
3. Niedostatek wydajności oczyszczalni ścieków powodujący bezpośrednie wprowadzanie do Warty znaczącej części ścieków bez oczyszczania.
4. Wydaje się, że sytuacja wyraźnie się poprawia, zwłaszcza w przypadku Warty, Małty i Jeziora Kierskiego. Nie zauważa się poprawy w jeziorach: Strzeszyńskim, Rusalki.
5. Brak oczyszczania dla małych gospodarstw domowych w okolicach Poznania.
6. Należy dokończyć podłączenia wszystkich dzielnic Poznania do oczyszczalni ścieków.
7. Niekontrolowane zrzuty nieczystości płynnych do cieków wodnych i wód otwartych – głównie na obrzeżach miasta.
8. Wzmocnienie kontroli zakładów spuszcających ścieki bezpośrednio do Warty. Zaostrzenie kar.
9. Zrzuty ścieków sanitarnych do jez. Kierskiego przez ościenne gminy.
10. Brak urządzeń oczyszczających ścieki deszczowe przed zrzutem do Warty.
11. Włączanie (nielegalne) przez mieszkańców sieci sanitarnych do sieci ogólnospławnych. Opróżnianie wozów asenizacyjnych do sieci ogólnospławnych.
12. Zdecydowanie zły stan zbiornika jez. Kierskiego. Uciążliwy napływ nie oczyszczonych wód z terenu gmin leżących w zlewniach cieków. Powoduje to, że środki finansowe przeznaczane na oczyszczanie tych wód są wielokrotnie wyższe.
13. Dużym problemem jest stan czystości jezior znajdujących się w obrębie miasta. Wyznaczone kąpieliska – pomimo ich wątpliwej czystości – są oblegane przez mieszkańców.
14. Zwiększające się zanieczyszczenia wód, np. kąpielisk w związku z ich intensywniejszym wykorzystaniem. Brak toalet, zorganizowanych miejsc wypoczynku.
15. Brak uporządkowanych działań w zlewniach rzek przepływających przez Poznań (zlewnia rz. Cybiny – miasto Swarzędz 30 % ścieków nie oczyszczonych).
16. Brak kanalizacji w dzielnicach północnych (tereny wiejskie przyłączone do m. Poznania) powoduje zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.
17. Lokalizacja zabudowy lotniskowej i mieszkaniowej w sąsiedztwie jezior i cieków – w oparciu o zbiorniki bezodpływowe (szamba).
18. Konieczne podczyszczanie wód deszczowych odprowadzanych do naturalnych cieków wodnych.
19. Zauważa się tendencję poprawy (upadek przemysłu, więcej oczyszczalni ścieków).
20. Duża degradacja na terenie stawów na Świerczewie. Zaśmiecenie terenu przez wędkarzy i mieszkańców. Składowanie odpadów w stawach.
21. Poprawa – rzeka Warta. Utrapieniem są wakacyjni turyści nad brzegami.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

22. Przykre zapachy w niektórych miejscach: Warta, jez. Rusałka, Strzeszyn.
23. Spuszczanie do Warty substancji ropopochodnych, oleistych lub barwiących (neutralnych) kilka razy do roku. Trudności z ustaleniem sprawców.
24. Konieczna maksymalna likwidacja „zbiorników bezodpływowych”, z których różnymi ciekami ścieki przedostają się do ziemi i jezior.
25. Zrzuty ścieków bezpośrednio do ziemi. Brak skutecznych mechanizmów kontrolnych. Zdyscyplinowanie mieszkańców do uszczelniania zbiorników wybieralnych.
26. Wprowadzenie zasady: najpierw kanalizacja – potem inwestycje.
27. Brak oczyszczania wód deszczowych przed odprowadzeniem do zbiorników i cieków wodnych. Stwierdza się odprowadzanie ścieków sanitarnych do cieków powierzchniowych tam, gdzie brak jest kanalizacji sanitarnej.
28. Nielegalne dopływy ścieków z gospodarstw domowych oraz wód deszczowych do otwartych zbiorników wodnych.
29. Jezioro Rusałka bardzo zanieczyszczone. Powinien tam być wprowadzony zakaz kąpeli.
30. Miejscowości wokół Poznania bez kanalizacji. Próby podłączania się do kanalizacji ulicznej (deszczowej). Szczególne zagrożenie w miejscowościach zlokalizowanych w pobliżu jezior.
31. Nielegalne podłączenia kanalizacji do cieków lub zbiorników wodnych.
32. Brak oczyszczania wód deszczowych odprowadzanych przez kanalizację miejską.
33. Zanieczyszczenie kąpielisk: Malta, Rusałka, jez. Kierskie.
34. Nie przeprowadzono optymalizacji COŚ – nowej oczyszczalni ścieków (oddana do użytku w 2001 r.). Oczyszczalnia jest aktualnie niedociążona. Ilości ścieków dopływające na LOŚ mogą być zależne od tej optymalizacji.
35. Głównie ochrona ujęć wody dla Poznania – w porozumieniu i współdziałaniu z okolicznymi gminami.
36. Stan ulegający poprawie. Wymaga zdecydowanej walki z dzikimi zrzutami i podłączeniami.
37. Jezioro Kierskie i Strzeszyńskie: brak właściwej, prawidłowej polityki w zakresie zagospodarowania linii brzegowych (dewastacja).
38. Wody Warty, przyujściowe odcinki Cybiny, Bogdanki i Głównej są pozaklasowe pod względem czystości mikrobiologicznej (bakterie Coli) i fizykochemicznym (nadmierne stężenie związków azotu, fosforu, ołowiu, cynku, kadmu, chlorków i zawiesiny ogólnej). Przyczyna: zrzut nie oczyszczonych ścieków.

Problem: Zagrożenie zasobów wód podziemnych

1. Zagrożenie przez dzikie wysypiska odpadów i nieszczelne szamba.
2. „Dzikie” odwierty wód.
3. Na obszarze osiedli domków jednorodzinnych pozostających poza siecią kanalizacji nie przeprowadzono realnie żadnej kontroli szczelności szamb i w takim stanie uznać należy, że zanieczyszczenie wód podziemnych wzrasta.
4. „Wymywanie” zanieczyszczeń powierzchniowych do gleby w głąb i dalej do wód podziemnych.
5. Potencjalnym zagrożeniem – duża ilość powstających stacji benzynowych.
6. Zagrożeniem – nieruchomości (obiekty) bez kanalizacji deszczowej i sanitarnej zlokalizowane głównie na obrzeżach miasta.
7. W Poznaniu nie istnieje zbyt duże zagrożenie wód podziemnych.
8. Rejony nie posiadające kanalizacji wymagają budowy szamb, które nie zawsze są szczelne. Działania świadome i nieświadome.
9. Dębina.
10. Konieczność wprowadzenia segregacji śmieci, zwłaszcza odrębnie zbioru przeterminowanych leków, farb olejnych itp.
11. Brak rozdzielczej kanalizacji deszczowej na terenie całego miasta Poznania, duże zrzuty nie oczyszczonych ścieków do gleby.
12. Brak uzbrojenia w sieć kanalizacji sanitarnej – przedostawanie się ścieków z nieszczelnych szamb. Wylewanie ścieków sanitarnych na pola.
13. Infiltracja. Zbyt intensywne eksploatowanie zasobów.
14. Poprawa stanu wód.
15. Zagrożenie wynikające z odpadów przemysłowych. Nieuczciwe postępowanie niektórych zakładów pracy.

**ZAŁĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIELE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBEK
SESJII WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

16. Przeprowadzenie autostrady przez teren ujęcia stanowi zagrożenie dla wód ujmowanych w Dębinie. Wymagane jest prowadzenie stałego monitoringu wpływu autostrady na jakość wód.
17. Zniesienie stref ochronnych dla ujęć przemysłowych zwiększa zagrożenie zanieczyszczeniami wód podziemnych w obszarach przemysłowych, zwłaszcza w zakładach o niskiej świadomości ekologicznej.
18. Brak kanalizacji powoduje zanieczyszczenia wód podziemnych.
19. Źle zbudowane składowiska odpadów.
20. Kwaśne deszcze (tendencja rosnąca), opady pyłów (tendencja malejąca).
21. Zagrożeniem – przeprowadzenie autostrady przez teren miejskiego ujęcia wody miasta Poznania.
22. Niedostateczny monitoring stanu zanieczyszczeń.
23. Woda ze studni lokalnych (tam, gdzie nie ma sieci wodociągowych) niezdatna do picia.
24. Wysypisko odpadów – Morawsko.
25. Tereny zakładów przemysłowych, szczególnie tych, które posiadają stacje paliw na swoim terenie.
26. Zasoby wód podziemnych to nie tylko ujęcie w Dębinie. Studnie awaryjne korzystają z wód płytkich, które są zanieczyszczone na terenie miasta.
27. Zanieczyszczenie źródeł punktowych na terenach byłych zakładów i wysypisk.
28. Dębina – budowa autostrady.
29. Najniższe w kraju zasoby wód podziemnych – problem stepowania Wielkopolski. Degradacja tych wód pod wpływem ścieków, nawozów, odpadów, środków ochrony roślin i środków zimowego utrzymania dróg.

Problem: Przestrzeń przyrodnicza i bioróżnorodność
1. Wydzielone na obszarach do tego przeznaczonych.
2. Brak nasadzeń wyprzedzających. Likwidacja roślinności podczas kierunkowego rozwoju miasta (planowanego).
3. Niezbędny rozwój zieleni, utrzymanie jej ciągów oraz dbałość o utrzymanie i estetykę – szczególnie w obrębie centrum lub I Ramy komunikacyjnej.
4. Powstające obiekty handlowe, usługowe, przemysłowe zmieniają na niekorzyść przestrzeń przyrodniczą. W przypadku większych inwestycji powinno nakładać się na inwestorów obowiązek zakładania terenów zielonych (sadzenie drzew).
5. Zachowanie Cytadeli jako „oazy” w centrum miasta.
6. Rewaloryzacja parków miejskich Poznania (kontynuacja).
7. Ograniczenie przestrzeni przyrodniczej i bioróżnorodności to efekt wzrastającej urbanizacji. Tereny zielone powinny być chronione przed zabudową przemysłową i mieszkaniową.
8. Przede wszystkim należy zadbać o większe „płuca miasta” tzn. wprowadzić więcej zieleni do miasta, a w szczególności do dzielnic typowo mieszkalnych.
9. Zdecydowanie zmniejsza się. Dotyczy to głównie centrum miasta. Dla mieszkańców i dla ich komfortu życia w mieście jest to czynność niezwykle istotna.
10. Zaprojektowanie zieleni na Cytadeli.
11. Zainteresowanie się lasami komunalnymi (pielęgnacja gleby, czyszczenie, ochrona p.poż., zabiegi owadobójcze itp.).
12. Brak koncepcji we władzach miasta. Brak koordynacji Wydziału Ochrony Środowiska i Zarządu Zieleni.
13. Dewastacja zieleni przyulicznej.
14. W Poznaniu zachować ciągi zielone: północ – południe i wschód – zachód (lasy komunalne i pasy zieleni).
15. Należy zachować tereny zielone w ścisłym centrum miasta tak, aby nie były przekształcane na tereny budowlane. Odnosi się to do obszarów zaplanowanych. Tereny „dzikie” po ubytkach w zabudowie mogą być zabudowane.
16. Waloryzacja środowiska przyrodniczego i wyznaczanie granic np. zespołów przyrodniczo – krajobrazowych, użytków ekologicznych itp.
17. Weryfikacja istniejących form ochrony przyrody.
18. Obserwowane zjawisko ubywania terenów zielonych. Należy zintensyfikować zagospodarowanie terenów dla celów rekreacyjnych.
19. Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego. Ustalenie kierunków rozwoju.

**ZAŁĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIELE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

20. Brak jakichkolwiek działań w kierunku ochrony stawów na Świerczewie. Duża ilość rzadkich gatunków ptaków i roślin ulega wyginięciu.
21. Dbać o parki, tworzyć nowe.
22. Należy chronić przestrzeń zieloną w trakcie prowadzonych robót urbanizacyjnych i infrastrukturalnych – duża rola organów samorządowych wydających pozwolenie na budowę oraz opracowujących plany zagospodarowania przestrzennego.
23. Zachowanie jak największej ilości terenów zielonych, łączonych w korytarze ekologiczne. Zakładanie trawników zamiast bruku.
24. Obserwuje się stale zmniejszającą się powierzchnię zieleni miejskiej, szczególnie w Centrum Poznania – w wyniku lokalizowania na istniejących od lat skwerkach i parkach obiektów usługowo – handlowych (np. Plac Wiosny Ludów).
25. Postępująca urbanizacja miasta prowadzi do niszczenia zieleni, ograniczania obszarów zielonych.
26. Należy tworzyć parki i zieleńce wokół nowych i starych osiedli.
27. Brak nowych parków.
28. Termomodernizacja budynków likwiduje miejsca gniazdowe dla ptaków.
29. Zanik zieleni w mieście. Zabudowa terenów zielonych i lokalizacja parkingów.
30. Niepokojące są sygnały o możliwości zabudowy lub pomniejszenia powierzchni parków miejskich.
31. Degradacja biologiczna niektórych zbiorników wodnych związana z gatunkami obcych ryb w zbiornikach. Zła gospodarka rybacka przyczynia się do zanieczyszczenia wód (biogeny, ograniczenie samooczyszczania).
32. Korytarze Bogdanki i Warty wymagają czynnej ochrony.
33. Na dobrej drodze rozwoju.
34. Okaleczanie drzew przez obcinanie konarów.
35. Brak systematycznej pielęgnacji zieleni (drzewa, krzewy, kwietniki, trawniki).
36. Zbyt mała powierzchnia parków, zieleni osiedlowej, terenów sportowo – rekreacyjnych.
37. Zróżnicowany stan terenów zielonych, zależny od warunków pogodowych i stanu środowiska naturalnego (obniżanie się poziomu wód gruntowych, zasolenie gleby, zanieczyszczenie powietrza).

Problem: Obciążenie środowiska odpadami, w tym przemysłowymi i zagrożenie degradacją powierzchni ziemi

1. Bardzo duże.
2. Eksport odpadów do gmin sąsiednich. Konieczna współpraca międzygminna.
3. Propozycja rejestracji i sposobu zagospodarowania mas ziemnych z robót inwestycyjnych (w ramach pozwoleń na budowę).
4. Dla miasta niezbędnym jest (po referendum) wprowadzenie powszechnej opłaty (opodatkowania) na rzecz zbiorowego przejęcia obowiązku oczyszczania przez Miasto, co wyeliminuje porzucanie odpadów poza wysypiskami.
5. Wybudowanie spalarni odpadów.
6. Problem jeszcze nie odczuwany przez społeczeństwo, ale niedługo może nabrać większych rozmiarów bez budowy instalacji przetwarzania odpadów.
7. Pozytywne zmiany w zakresie przetwórstwa odpadów przemysłowych.
8. Problem z odpadami z PCV i innych tworzyw sztucznych.
9. Duże opłaty za składowanie odpadów na oficjalnych wysypiskach śmieci powodują powstawanie „dzikich” wysypisk.
10. Z uwagi na rosnące „góry” odpadów istnieje duża potrzeba opracowania programu utylizacji wszelkich odpadów i ich pochodnych. Opracowanie programu zagospodarowania wszelkiego rodzaju śmieci.
11. „Dziki wysypiska” (kilkadziesiąt na terenie Poznania). Cyklicznie usuwane i ciągle pojawiające się nowe.
12. Spust zawartości wozów asenizacyjnych na terenach zielonych (lasach) znajdujących się na obrzeżach Poznania.
13. Problem zagospodarowania odpadów poszpitalnych.
14. Popularyzacja zasad „czystszej produkcji” mającej na celu minimalizowanie odpadów w produkcji przemysłowej.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

15. Jest poparcie dla segregacji odpadów, ale za mało jest pojemników na szkło, plastiki i papier. Nie wystarczający stopień selekcji (pogłębiona selekcja).
16. Wprowadzać dalsze segregowanie odpadów.
17. Utylizacja odpadów poprzez spalarnię śmieci i kompostownie.
18. Zanieczyszczenia przez zwierzęta domowe(np. psy).
19. Nieświadome nawożenie mas ziemnych do podwyższania terenów pod np. budownictwo.
20. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.
21. Sortownia śmieci
22. Tendencja pozytywna m.in. z powodu wzrostu świadomości i przestrzegania obowiązków wynikających z przepisów.
23. Konieczność zwiększenia ilości pojemników do segregacji odpadów.
24. Selektywną zbiórkę odpadów należy wdrażać równoległe z edukacją społeczeństwa w tym zakresie.
25. Duża poprawa w segregacji odpadów. Zwrócić uwagę na odpady niebezpieczne (dobre rozwiązanie to opłaty depozytowe).
26. Zanieczyszczone tereny po przedsiębiorstwach – najczęściej małych i średnich – które uległy likwidacji, a zajmowały się produkcją i magazynowaniem środków ochrony roślin, przetwarzaniem odpadów itp.
27. Prowadzić bieżącą segregację odpadów z bezwzględny przestrzeganiem zasad zbiórki, magazynowania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Szczególną uwagę zwrócić na odpady płynne.
28. Postulat wprowadzenia „nagród finansowych” za segregację tzn. niższe opłaty za wywóz śmieci w przypadku oddawania surowców wtórnych.
29. Brak właściwej i wdrożonej segregacji odpadów.
30. Niewłaściwe składowanie odpadów przemysłowych. Niska świadomość ekologiczna, zwłaszcza w małych przedsiębiorstwach.
31. Zaśmiecanie lasów i terenów zielonych.
32. Więcej pojemników na segregowanie odpadów na osiedlach domków jednorodzinnych, a nie tylko na „blokowiskach”.
33. Konieczna rekultywacja biologiczna gleb.
34. Zdominowanie transportu towarowego przez samochody (TIR-y) zamiast transportu kolejowego.
35. Tereny wokół wysypiska.
36. Publikowanie miejsc „dzikich wysypisk” w gazecie – na podstawie zgłoszeń obywateli (akcja „Gazety Wyborczej”)
37. Odpady komunalne właściwie składowane – chyba nie stanowią zagrożenia. Odpady przemysłowe – problem w przypadku złego składowania.
38. Kontynuować selektywną zbiórkę odpadów: dom – pojemniki – odbiór – zagospodarowanie.
39. Miasto dysponuje wzorcowym w skali kraju wysypiskiem odpadów komunalnych.
40. Problemy ze składowaniem odpadów przemysłowych. Jedynie ok. 12 dużych zakładów z Poznania posiada własne składowiska. Brak centralnego składowiska odpadów przemysłowych.
41. Problemy z utylizacją odpadów medycznych, w tym z małych przychodni.

Problem: Powietrze atmosferyczne

1. Likwidacja dużych fabryk.
2. Wzrost ilości pojazdów. Brak egzekwowania zasady używania samochodów ze sprawnymi katalizatorami.
3. Stosowanie olejów napędowych o dużej zawartości siarki.
4. Rejestracja podmiotów gospodarczych bez uzgodnienia z Wojewódzką Inspekcją Ochrony Środowiska (warunki środowiskowe działalności).
5. Brak realnego ograniczenia ruchu kołowego i wyprowadzania go poza strefy zamieszkania.
6. Zmiany pozytywne spowodowane głównie zmianami w strukturze przemysłu (zanik przemysłu ciężkiego, chemicznego. Z drugiej strony pogorszenie wywołane zwiększeniem natężenia ruchu kołowego.
7. Zbudowanie dróg rowerowych łączących centrum miasta z dzielnicami „sypialniami”. Zmniejszy to używanie samochodów.
8. Skażenie powietrza będzie coraz większe – zwiększenie natężenia ruchu samochodów.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIELE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

9. Niska emisja z kominów budynków mieszkalnych indywidualnych: Wilda, Jeżyce, Stare Miasto.
10. Należy wprowadzić „zieloną falę” w sterowaniu sygnalizacją uliczną. Zwiększy to płynność ruchu zmniejszając emisję spalin.
11. Problem – zanieczyszczenia komunikacyjne i emisja spalin z kominów na osiedlach o niskiej, starej zabudowie.
12. Zintensyfikowanie budowy ekranów wzdłuż dróg (również na terenach leśnych).
13. Po upadku przemysłu problem w zasadzie nie jest istotny.
14. O zanieczyszczeniach powietrza niech świadczą plamy sadzy na otwartych wodach.
15. Dalsza ochrona dużych emitorów (kotłownie) poprzez stosowanie filtrów.
16. Na szerszą skalę wprowadzać ogrzewanie gazowe.
17. Likwidacja kotłowni węglowych.
18. Spalanie odpadów, palenie ognisk na ogrodach działkowych, spalanie biomasy – przyczyną zanieczyszczenia powietrza.
19. Utylizacja osadów ściekowych na COŚ.
20. Likwidacja niskiej emisji w takich dzielnicach jak: Stare Miasto, Wilda (aktualnie realizowany), Jeżyce.
21. Niedostateczny stopień wykorzystania kolei w transporcie pasażerskim – połączenie z gminami ościennymi. Zmniejszanie częstotliwości kursów.
22. Tendencje pozytywne w zakresie uciążliwości zakładów przemysłowych.
23. Brak wykorzystania kolei w transporcie ciężarowym. Zwiększenie przewozów samochodami.
24. Duża poprawa w dziale przemysłowym. Nadal duży problem w przypadku prywatnych domów.
25. Bardzo duże stężenie spalin samochodowych w Centrum – ul. Głogowska – wylot na Wrocław.
26. Zanieczyszczenie głównie spalinami samochodów – w Centrum. Szczególnie dotkliwe w dni upalne, bez opadów.
27. Likwidacja źródeł niskiej emisji. Przechodzenie na inne nośniki energii (gaz, olej opałowy).
28. Wprowadzenie skutecznej kontroli pojazdów pod kątem emisji zanieczyszczeń.
29. Zanieczyszczenie spalinami w centrum miasta i w rejonie dużych skrzyżowań.
30. Odory z zakładów przemysłowych – np. Browary „Lech”.
31. Zintensyfikować zmiany systemów ogrzewania z opalania węglem na centralne ogrzewanie.
32. Transport drogowy.
33. Dofinansowywanie likwidacji kotłowni opalanych paliwem stałym lub modernizacji ze zmianą paliwa (gaz, olej).
34. Emisja spalin ze środków transportu, szczególnie w Śródmieściu.
35. Okropne zapachy na Garbarach.
36. Zwrócić szczególną uwagę na galwanizernie i przemysłowe zanieczyszczenie metalami ciężkimi.
37. Konieczność edukacji ekologicznej. Zmiana systemów ogrzewania w centrum miasta.
38. Wprowadzenie monitoringu.
39. W ostatnich latach poprawa (zmniejszenie stężenia SO ₂ , NO _x , pyłu zawieszonego). Powód: likwidacja kotłowni lokalnych opalanych węglem, instalowanie przez zakłady przemysłowe urządzeń odpylających, stopniowe wycofywanie z ruchu pojazdów bez katalizatorów.
40. Zwiększa się emisja związków węglowodorowych i CO. Powód: zwiększenie natężenia ruchu samochodowego.

Problem: Promieniowanie elektromagnetyczne

1. Likwidacja energetycznych linii napowietrznych.
2. Likwidacja wież telefonii komórkowej.
3. Głównie telefonia komórkowa, ale trzeba z tym żyć.
4. Co się stanie w przypadku budowy bazy NATO w Krzesinach? Jak będą wtedy oddziaływały systemy łączności wojskowej?
5. Problem nadajników operatorów sieci komórkowej.
6. Bodowa wież nadajników telefonii komórkowej odbywa się bez zgody i wiedzy mieszkańców. Nie jest do tej pory znany wpływ tego promieniowania elektromagnetycznego na zdrowie człowieka.
7. Należy rozumnie i z dużym przemyśleniem rozmieszczać wszelkie stacje nadawcze, linie przesyłowe wysokiego napięcia.
8. Mały stopień wiedzy w tym zakresie.
9. Problem ten powinien być bardziej spopularyzowany.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIELE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBK
SEJSJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

10. Powód: lokalizacja stacji bazowych na terenach zwartej zabudowy mieszkalnej, dachach domów mieszkalnych i szkół.
11. Należy dążyć do okablowania sieci średniego napięcia przebiegających przez tereny miasta.
12. Lokalizacja linii napowietrznych, lokalizowanie nadajników telefonii komórkowej w dzielnicach mieszkaniowych.
13. Wzmożona ilość nadajników i urządzeń elektromagnetycznych. Nie widzę większych szkód.
14. Nie widzę zagrożeń.
15. Ze względu na dużą różnorodność opinii, nawet naukowych, zabronić budowy nadajników i przekaźników telefonii komórkowej na terenach o zagęszczonej zabudowie mieszkaniowej.
16. Zwiększająca się ilość stacji bazowych telefonii komórkowej w ośrodkach mieszkalnych lub ich pobliżu.
17. Lokalizowanie stacji przekaźnikowych telefonii komórkowej na budynkach mieszkalnych.
18. Temat nie rozstrzygnięty ze strony naukowej. Szkodzi – nie szkodzi?
19. Problem występuje w pobliżu lokalizacji źródeł dużej emisji (np. w pobliżu Wielkopolskiego Centrum Onkologii ul Garbary). Kontrowersyjna jest również lokalizacja stacji bazowych telefonii komórkowej.
20. Ściśle przestrzegać stref ochronnych wokół linii energetycznych średniego i wysokiego napięcia i stacji energetycznych.

Problem: Zanieczyszczenie gleb
1. Przez złe stosowanie środków użyźniania gleb (rolnictwo).
2. Stosować separatory na wszystkich parkingach miejskich i osiedlowych (także już istniejących).
3. Zanieczyszczenie gleby jest wynikiem zanieczyszczenia atmosfery, niewłaściwej gospodarki odpadami, ruchem samochodowym. Bez rozwiązania w/w problemów nie można twierdzić o pozytywnych zmianach.
4. Nie ma większych problemów.
5. Program ochrony roślin i nawożenia powinien być objęty kontrolą służb agrotechnicznych. Wprowadzić zakaz stosowania bardzo szkodliwych i przeterminowanych środków ochrony roślin.
6. Tereny po byłych wysypiskach śmieci (np. Starołęka).
7. Znaczne zasolenie i zanieczyszczenie w pasach drogowych.
8. Znaczne zanieczyszczenie odchodami psów.
9. Stare bazy transportowe i wojskowe (np. ul. Majakowskiego) – zanieczyszczenie gleby benzynami i olejami.
10. Problem ilości psów i brak sprzątnięcia. Choroby zwierzęce są groźne i wcześniej czy później zaatakują człowieka.
11. Zanieczyszczenie gleb terenów rekreacyjnych w związku z intensywnym korzystaniem.
12. Należy wzmocnić ochronę wierzchnich warstw ziemi uprawnej przy zajmowaniu gruntów pod budownictwo i drogi (zdejnowanie warstwy, zagospodarowanie). Zbyt małe zagospodarowanie zdjętej powierzchni gleby. Wieki trzeba czekać, aby powstała warstwa próchnicza.
13. Rekultywacja terenów poprzemysłowych.
14. Duże, „dzikie” wysypiska śmieci w lasach.
15. Szczególnie dotyczy to terenów będących w gestii PKP i po likwidowanych przedsiębiorstwach przemysłowych.
16. Zauważalna tendencja poprawy.
17. Szczególne zagrożenie – okolice zakładów przemysłowych i tereny przeznaczone pod działalność gospodarczą.
18. Problem zanieczyszczenia gleb od spalin samochodowych.
19. Nonsens lokalizacji ogródków działkowych przy ruchliwych trasach komunikacyjnych.
20. Należy szczególną uwagę zwrócić na tereny wokół stacji benzynowych.
21. Wzmożona kontrola zakładów przemysłowych.
22. Wprowadzanie ścieków do gleby. Utrzymywanie nieszczelnych szamb nawet w osiedlach w pełni skanalizowanych.
23. Plamy olejowe przy trasach komunikacyjnych.
24. Składowiska złomu bardzo często pozbawione są zabezpieczeń. Odpady składowane są na „gołej” ziemi lub na płytach azurowych.
25. Nawozy chemiczne.

**ZALĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBEK
SESJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

26. Nawozy, spaliny.
27. Konieczna rekultywacja biologiczna gleb.
28. Wylewanie ścieków do gleby w terenach pozbawionych kanalizacji.
29. Miejsca składowania odpadów na terenie zakładów pracy.
30. Należy uściślić nazewnictwo – gleby czy grunty? Na terenach przemysłowych rzadko występują gleby, a raczej grunty nasypowe (sztuczne). Problem jest ważny w kontekście zmian użytkowania tych terenów.
31. Na nowe tereny wkracza budownictwo (np. Międzyborska), a stan wiedzy przyszłych mieszkańców na temat zanieczyszczenia gruntowo – wodnego na tych terenach niewielka, fragmentaryczna.
32. Uprawa warzyw przy zastosowaniu nowoczesnych metod agrotechnicznych – z eliminacją chemii.
33. Zbytne zasolenie gleby (środki zimowego utrzymania dróg).
34. Zanieczyszczenia wynikające ze stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin.
35. Przekroczenie dopuszczalnych norm stężenia izotopu C-137 w ziemi (skutki katastrofy w Czarnobylu).

Problem: Niedostatki świadomości ekologicznej społeczności miasta
1. Tak, jest to problem.
2. Brak nagłaśniania w publikatorach znaczenia ekologii i wskazywania negatywnych przykładów. Brak również propagowania przypadków pozytywnych. Powinno się przyznać priorytet tych wiadomości w codziennej informacji miejskiej.
3. Obecnie budowanie świadomości ma charakter instrumentalny i jest pochodną celów politycznych a nie faktycznych potrzeb. Dotyczy to zanieczyszczenia wód we wszystkich ich kategoriach, obciążenia środowiska odpadami i hałasem a także zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Sfery te nadal są świadomie degradowane, a uwaga społeczeństwa kierowana jest „na manowce”.
4. Zmiany na lepsze – przełamanie wstydu związanego z selektywną zbiórką odpadów.
5. Propagować alternatywne środki transportu (rower, korzystanie z transportu szynowego).
6. Pokazywanie wizualnie problemów ochrony aktywnej i rozwijanie świadomości ekologicznej.
7. Stworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej dla szkół.
8. Brak skutecznej edukacji i pobudzania świadomości – przede wszystkim u osób starszych. Dzieci i młodzież taką edukację mają zapewnioną.
9. Edukacja powinna być „prosta”, ale czytelna. Ze względu na możliwość dotarcia do jak największej grupy społecznej należałoby wykorzystać wszelkie środki masowego przekazu.
10. Praktycznie brak edukacji ekologicznej.
11. Uświadamianie przez media.
12. W szkołach i przedszkolach edukować poprzez zabawy i prace praktyczne. Opracować programy nauczania dla nauczycieli.
13. Brak cyklicznych programów w mediach (radio TV).
14. Sposób segregacji odpadów oraz jej zakres.
15. Niedostateczna segregacja odpadów na osiedlach budynków wysokich. Popularyzacja i edukacja.
16. Niedostateczna edukacja w szkołach, prasie, radiu i telewizji.
17. Niszczenie parków, brak dbałości o nowe nasadzenia.
18. Niedostatek świadomości kierowników poszczególnych służb miejskich i brak koordynacji ich działań.
19. Sugestia zakładania ścieżek edukacyjnych np. w ciągu rzeki Cybiny z dobrymi opisami poszczególnych gatunków roślin.
20. Za merytoryczną część programu edukacji ekologicznej w szkołach odpowiada organ państwowy – Kuratorium Oświaty.
21. Miasto realizuje już szereg programów. Realizacja nowych, głównie w oparciu o publiczne (miejskie) placówki oświatowe zależy od przydzielonych na ten cel środków.
22. „Zielone szkoły” organizowane przez Urząd Miasta wraz z wojewodą.
23. Opracowanie materiałów dydaktycznych.
24. Zbudowanie ścieżek dydaktycznych na terenach lasów miejskich.
25. Edukację rozpocząć od szkół.
26. Tendencja poprawy. Wzrost świadomości w młodym pokoleniu. Konieczność kontynuacji i rozszerzania zagadnień edukacji ekologicznej.

**ZAŁĄCZNIK 3. DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBEK
SESJII WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ W DNIACH 16-18.07.2003 R.**

27. Organizować imprezy propagujące ochronę środowiska – ulotki, foldery. Stosować język komunikatywny, a nie naukowy.
28. Poprawa w szkole. Duże braki w zakładach pracy (ludzie nie widzą problemów ochrony środowiska).
29. Należy dokształcać ludzi dorosłych. Zakłady pracy powinny takie szkolenia organizować dla swoich pracowników.
30. Edukacja w szkole jest podstawowym elementem świadomości ekologicznej. Obserwuje się w tym zakresie dużą poprawę.
31. Zastanowić się należy, jak dotrzeć do świadomości ludzi, którzy nie martwią się o przyrodę.
32. Brak dostatecznej edukacji nt. potrzeby ochrony zasobów środowiska.
33. Zbyt mała edukacja wśród pokolenia starszego, które ma jednak duży wpływ na stan środowiska. Dla tych ludzi wykorzystać jako formę wchodzenie z tymi problemami na imprezach masowych.
34. Edukacja od przedszkola, poprzez wszystkie szczeble nauki. Nauka w praktyce.
35. Stwierdzam niewystarczającą świadomość ekologiczną społeczeństwa – niedostateczna informacja i brak programu edukacyjnego.
36. „In plus”: pojemniki do segregacji odpadów. „In minus”: zbyt mała akcja propagandowa na ten temat, zwłaszcza skierowana do „zwykłego mieszkańca”.
37. Kładzenie większego nacisku na segregację odpadów. Budzenie świadomości ekologicznej.
38. Brak prostej polityki ekologicznej.
39. Brak powszechnej znajomości zagadnień ochrony przyrody. Brak znajomości gatunków chronionych i zasad ochrony.
40. Bardzo słaba znajomość problematyki ekologicznej – zwłaszcza u ludzi w średnim wieku. Niezrozumienie problematyki ochrony środowiska zurbanizowanego i naturalnego.
41. Na większości osiedli wprowadzono segregację odpadów, ale wiele osób nie wie np. co to jest PET. Powinno się wyemitować na WTK trochę materiałów informacyjnych na temat segregacji odpadów.
42. Wydaje się celowym dotarcie do „przeciętnego” obywatela miasta z podstawową wiedzą na temat środowiska, jego ochrony. Za mało jest akcji dla ogółu. Dobre są do promowania tej dziedziny przystępne programy w telewizji, artykuły w gazetach.
43. Edukacja ekologiczna od przedszkola – szczególnie w zakresie świadomości ekologicznej.
44. Spalanie w kotłowniach niskiej jakości węgla (zasiarczenie) oraz odpadów z tworzyw sztucznych – brak świadomości konsekwencji dla otoczenia.

Inne problemy:

1. Zwiększa się poziom globalnej aktywności beta wody i wód powierzchniowych z powodu podwyższonego poziomu izotopów w żywności.
2. Koszt wody powoduje zmniejszanie jej zużycia. Na koszty obciążające Poznaniaka składa się cena wody i ścieków, stąd optymalizacja pracy Centralnej Oczyszczalni Ścieków jest w interesie obywateli tego miasta – zanim wybudowana zostanie druga oczyszczalnia LOŚ. Budowa nowej oczyszczalni LOŚ zwiększy opłaty obciążające mieszkańców.
3. Pominięto sprawę ochrony krajobrazu. W Poznaniu powinno chronić się także cenne elementy krajobrazu kulturowego, co wykracza poza zagadnienia przyrodnicze (np. sprawa kształtowania form i lokalizacji zabudowy).

ZAŁĄCZNIK 3

**DZIAŁANIA STRATEGICZNE W ŚWIETLE
WYPOWIEDZI RESPONDENTÓW - DOROBEK
SESJI WARSZTATOWEJ PRZEPROWADZONEJ
W DNIACH 16-18.07.2003 R.**
